

Abraham Hans
DE VLAAMSE BOSKEREL

VII. JANSOONE

Eduard had een groot deel van de kerstdag in het hut van Verdonk doorgebracht.

't Was een somber kerstfeest geweest. Thildes vader lag ziek op zijn mosleger. Hij weigerde hardnekkig elders te slapen. De koortsen ondermijnden zijn eens zo kloek lichaam en hevige neerslachtigheid overheerste hem. De dochter had innig medelijden met de man die snakte naar boslucht, naar zijn bomen en struiken, maar dra even hulpeloos zou wezen als de oude Toria. Eduard dacht aan de toekomst, want nu moest hij op eigen krachten steunen, zijn kost verdienen, en men had hem voor geen enkel ambt opgeleid.

Nog voor de duisternis inviel, was de jonker naar het dorp teruggekeerd, want angstvallig wilde hij nu elke aanleiding tot opspraak vermijden.

Somber ook was het buiten in de doodse grijze natuur. Geen vlokje sneeuw kwam het kerstfeest opluisteren. Wanhopig strekten de bomen hun naakte takken uit, modderig lagen paden en wegen, het regende...

Eduard bereikte de steenweg, die Houthulst met Roeselare verbond. Weldra zou hij in de gezellige, heldere kamer van dokter Vermeire zijn.

Vóór hem wandelde een man, die zich ook naar het dorp scheen te begeven en de jonker haalde hem in. Eduard herkende Theophiel. Hij wilde de hulpboswachter zonder groeten voorbij gaan, maar deze riep verrast:

— Mijnheer Eduard! Ik heb een boodschap voor u.

— Wat is er? vroeg de jonker nors.

— Mijnheer de baron verzoekt u naar het kasteel te willen komen.

De edelmanszoon aarzelde even, maar dan keerde hij zich om. Hij was nieuwsgierig om de reden te kennen waarom men hem in de ouderlijke woning terugriep.

Henri, de oudste zoon van baron Xavier van Boschdale, was in de voormiddag op het kasteel aangekomen, om — meer uit beleefdheid dan uit genoegen — de kersttijd bij zijn ouders door te brengen. Hij wist wat er tussen zijn vader en zijn broer was voorgevallen en in de namiddag had hij lang over de zonderlinge neiging van Eduard

gesproken. Een zonderlinge neiging toch, zo noemde hij de gemeente verliefdheid van zijn broer op een kerelsdochter. Neen, Henri kon de zaak niet zo ernstig opnemen, want Eduard zou wel inzien dat hij op het punt stond een onvergeeflijke dwaasheid te begaan.

De baron had weer een plan ontworpen en gaf bevel Eduard te gaan verzoeken bij hem te komen. Henri wilde een wandeling maken voor het geheel duister was, want hij kon niet een gehele dag binnen de muren blijven, beweerde hij. Maar de edelmanszoon was nieuwsgierig naar het meisje, dat zijn broer het hoofd op hol had gebracht en wilde haar eens in de hut bespieden, door Verdonk onder het een of ander voorwendsel een bezoek te brengen.

Op de trappen kruiste hij een boerenzoon, die verzocht om de baron te mogen spreken. Henri riep een dienaar en zei kortweg:

— Daar is iemand bij de deur.

De knecht bemerkte de jongeman en zei — ofschoon van deze streek afkomstig — in gebroken Nederlands, om de minachting voor zijn moedertaal en tevens zijn laffe karakterloosheid te laten blijken:

— C'est toi Janssoone. Wat komt kij doen?

— Ik zou mijnheer de baron eens willen spreken, antwoordde de bezoeker vrijmoedig.

— Meent kij dat de baron is altijd kereed voor de poeren?

— Louis, ge doet of ge de baron zelf zijt. Ik heb u ook barrevoets weten aardappelen rapen.

— Moet ik u buiten smijt?

— Toe, spreek maar Nederlands, ge kent het beter dan uw papegaaienfrans!

— Gij zijt dronk!

— Ik heb een goed pintje gepakt, maar ik ben nuchterder dan gij, Louis, want ge hebt zeker de halfledige wijnflessen van deze noen mogen uitdrinken, zodat ge nu peinst zelf baron te zijn! Toe, toe, zeg eens aan de baron dat ik hier ben.

— Ik zal u buiten smijt.

— Probeer het eens, ik pak u bij uw mooi clownpakje en ik sla u op de broek.

Janssoone had luid gesproken en de aandacht van de baron gewekt, zodat de edelman driftig belde. De dienaar vloog naar de kamer en zeker had hij verontwaardigd verteld welke majesteitsschennis er gepleegd was, want de kasteelheer kwam boos in de gang en riep:

— Wat is dat! Zijt gij dronk onbeschaamde kerel? C'est toi, Janssoone!

— Ja, mijnheer de baron, maar ik ben niet dronken, ik geloof dat Louis het is.

— 't Is niet mijn spreekuur.

— Ik ben hier nu toch, mijnheer de baron, en mijn boodschap is gauw afgelopen.

— Allo, entrez ici! hernam de baron ongeduldig, en hij trok de deur van de spreekkamer open, tevens gebod hij zijn knecht licht te brengen.

— 't Is voor de brief van kister? vroeg de baron aan Janssoone, toen de dienaar aan het bevel van zijn meester had voldaan. Ah! c'est inutile, niks nodig, niks. Ik niet verander dat.

— 't Was geen schoon kerstgeschenk, uw brief, dat vader verhuizen moet, mijnheer de baron, hernam de jongeman vrijmoedig. Ik heb mijn vader zien wenen.

— Oui, oui, ik ken dat. Je sais tout, c'est inutile, niks nodig! Alle jaar difficultés met de pacht. Jamais en ordre.

— Pardon, mijnheer de baron, wedervoer Janssoone, die als vele Vlamingen de zonderlinge taal van zijn meesters goed verstond. Vader heeft u trouw betaald tot verleden jaar. Toen heeft hij uitstel gevraagd. Onze koe was gestorven en het is erg voor boertjes als wij, mijnheer de baron, wanneer de wet uw koe in een put met ongebluste kalk steekt.

— Assez, assez! riep Xavier van Boschdale ongeduldig uit. Ik weet dat, ik ken dat, niks nodig, niks!

— Gij kent dat niet, mijnheer de baron, neen, gij weet niet, hoe er op een hoeve gejammerd en geweend wordt als een koe sterft en, zo ge het weet, dan zijt ge... een wreedaard!

— Heb manieren, boer, of mijn domestique smijt u aan de deur, kreet de baron woedend, ga heen!

Maar Janssoone ging met vlammeende ogen en verhit gelaat voor de deur staan en zei met kwalijk ingehouden woede:

— En nu moet ik nog een woordje zeggen: Ge denkt zeker dat ik smeken kom, dat ik op mijn knieën zal vragen vader te laten blijven? Ik heb gisteravond geweend, maar niet van droefheid als vader, niet van schaamte. 't Is geen schande door een baron uitgezogen te worden. Maar van woede heb ik geweend, mijnheer de baron, van woede. Gij zijt een schavuit! Dat heeft een boer u nooit durven zeggen, hé. Denken doen ze het allen, maar ik zeg het u, een schavuit! Neen, ik kom u niet smeken, mijnheer de baron. Ik viel liever dood. Ik kom u zeggen dat ge vaders hoeve aan een ander slachtoffer moogt geven, een ander, waarvan ge weer de bloedzuiger zult zijn! Ga naar de hoeve, de koeien en varkens zijn weg. 't Stinkt er nu maar alleen een beetje naar ons, verachte boeren, maar doe reukwater aan uw

knevel en ga er heen. Op de deur van schuur en stal kunt ge lezen: cijfers in zorg en angst neergeschreven, mijnheer de baron. Gij kent die niet, hé. Uw cijfers baren geen zorg. Ik wou dat die berekeningen voor onze pacht u mochten vervolgen tot op uw doodsbed! En nu, mijnheer de baron, weg uit arm Vlaanderen. Wij vertrekken naar Amerika, het land van de vrijheid! Dat moest ik u zeggen. Ik kon niet wachten, en nu weet ge het! Goede avond, mijnheer de baron!

Janssoone scheen van zijn zegepraal nog enige stonden te willen genieten, want hij bleef de verblufte, zelf beangstigende edelman aanzien en zei uit de grond van zijn hart:

— 't Doet me deugd eens te mogen hebben uitspreken en nu nogmaals gegroet!

De boerenzoon verliet de kamer.

In de gang stonden thans twee knechten.

— Grijp hem vast! schreeuwde de baron.

De machtige baron kon zich thans pas rekenschap van het gebeurde geven, zo verbaasd was hij geweest.

Een boer die zo tot hem sprak!

Zulke taal in die spreekkamer waar al geweend, gejammerd, geklaagd, maar nooit gescholden was geworden!

Janssoone ging met de rug tegen de muur van de gang staan, balde de vuisten en riep:

— Kom nu maar eens aan mijn lijf!

— Pakt hem dan toch vast! herhaalde de baron.

— Ik wacht op ze, zei Janssoone kalm. Wie komt er eerst? Louis, de aangeklede aap, die van de grote heren de kunstjes en grimassen heeft geleerd. Louis, zijn vader, uw pachter, mijnheer de baron, heeft dikwijls van de mijne een vijffrankstuk ontleend. Dat is lang geleden. Die brave man is nu dood en de zoon doet of hij mensen van de soort van zijn vader niet kent. Of komt die andere eerst? Dat is een vreemdeling, die ook al meent dat de kat van de keizer zijn nicht is!

— Haal de police, de gendarmen! kreet de baron als een razende.

— Is het een misdaad u te zeggen, dat ik niet geweend heb om uw lelijke brief? Ja, gij wilt dat de boeren wenen, ge ziet ze liever de hand uitsteken om een aalmoes dan om een stuk brood te verdienen, aldus blijft ge de baas! De politie, laat Peer de sjampetter maar rustig bij de stoof in de «Gouden Leeuw» blijven! En de gendarmen moeten uw edel wild beschermen en kunnen zich nu om geen onedele boer bekommeren. Ik ga heen, maak u niet dik, baron!

Louis wilde Janssoone vastgrijpen, maar kreeg een por, waardoor hij languit op de vloer tuimelde en de andere knecht keek vol eerbied naar de gespierde vuisten van de boerenzoon.

— Ik ben nog jong, mijnheer de baron, gij, hebt mij nog niet veel kunnen uitzuigen. Ik ben nog niet versleten als uw pachters.

Janssoone sprong naar de deur en was weldra buiten. De baron stampvoette van woede en braakte een vloed van Franse scheldwoorden en bedreigingen, terwijl ook zijn knechten een zeer verontwaardigd gezicht trokken.

Toen Xavier van Boschdale wat kalmer was, vroeg hij aan zijn dienaren:

— Hebt ge gehoord, wat die onbeschofte kerel zei?

De knechten hadden het zeker gehoord, want ze hadden voor luistervink gespeeld, maar konden ze zulks bekennen? De edelman kwam hun echter te hulp en hernam:

— Hij schreeuwde als een echte dronkelap, ge moet gehoord hebben dat hij mij voor schavuit heeft uitgescholden.

— Ja, mijnheer de baron! riepen nu beiden.

— Goed, gij zult mijn getuigen zijn, want die zaak blijft zo niet. Naar Amerika, goed, maar eerst naar de gevangenis. Ik zal een klacht indienen! En met het heilig voornemen de gepleegde majesteitsschennis te wreken, keerde de baron in zijn kamer terug.

Janssoone bleef nog een wijl vóór het kasteel staan en hij balde de vuisten naar de flikkerende lichten en siste:

— Ha, ze moesten dat nest verbranden. Ja, verbranden, en de oude rover aan de toren ophangen, tot de vlammen de koord verschroeien. Bloedzuiger, uithongeraar! Ik heb te weinig gezegd. 't Had hem in zijn tronie moeten spuwen! Maar mij krijgt ge niet tussen uw knuisten, mijn bloed zult ge niet uitzuigen. Ik ga naar Amerika.

— Wie is daar? klonk het. Janssoone zijt gij het?

— Ja, mijnheer Eduard.

— Wat doet ge toch?

— Ik vervloek dat kasteel, neem me niet kwalijk, jonker. 't Is uw thuis, ik weet het, maar toch vervloek ik het.

— Uw vader moet verhuizen, ik heb het gehoord en ik wilde dat ik u helpen kon, Janssoone, zei de jonker met oprecht medelijden. Want hij begreep waarom deze boerenzoon de vuisten balde, waarom de vervloekingen over zijn lippen rolden.

— Ik weet het, mijnheer Eduard, gij zoudt mij helpen, maar het is niet nodig, ik ga heen, ik ga naar Amerika!

— Naar Amerika? herhaalde de jonker verwonderd. Weet ge wel wat ge zegt?

— Vader en moeder, mijn zuster Liza en ik, gevierden vertrekken we. Ik was het reeds lang van plan en ik heb er voor gespaard, gewerkt als

een slaaf, overdag, 's nachts, 's zondags. En voor u moet ik geen geheimen hebben, dokter Vermeire zal ons lenen wat we te weinig hebben na de verkoop van onze huisraad en alaaam! «Is hard, het land te moeten verlaten. Niet voor mij maar voor mijn vader, voor mijn moeder. Ze zijn niet jong meer. Maar 'k wil mijn vader niet meer zien wenen. Hij zal niet onder de klauw blijven van de baron. Neem me niet kwalijk, jonker, de baron is uw vader. Maar voor ons is hij een beul!»

— Ga naar Amerika, en houd goede moed. Misschien zullen de toestanden in Vlaanderen veranderen, maar nu kunt gij hier niet menswaardig leven. Ik begrijp het, ik voel het.

— En nooit zal ik vergeten, dat gij mij de hand hebt gegeven, jonker. Och, waart gij onze meester, dan behoefden wij niet heen te gaan. Eduard stapte over de brug, erg onder de indruk van deze ontmoeting en meer dan ooit besloten zich niet te onderwerpen, want nu gevoelde hij nog beter, dat niet alleen de liefde tot Thilde, maar ook een ander gevoel, scheiding bracht tussen hem en zijn vader.

bewerking © 1982-2018, Jan MARCHAU

ABRAHAM HANS

DE VLAAMSE BOSKEREL

volksroman bewerkt door Jan Marchau

bewerking © 1982-2018, Jan MARCHAU

HELIOS N.V.
ANTWERPEN / AMSTERDAM